

Agos

24 Mayıs 2013

Herkül Millas

Anlaşmazlıklar, kavgalar, sürtüşmeler, demagoji ve iftiralar, aptallıklar ve inatlaşmalar bıkkınlığa neden olunca oradan kaçırım. Nereden kaçırım ve nereye giderim? Aslında sorunu ve sıkıntıları içimizde taşıdığımız için, nereye kaçarsak kaçalım bıkkınlık da bizi izler, her yerde bizimle beraberdir. Yine de, tam çaresi olmasa da, benim daha rahat nefes alabildiğim bir dünyaya erişmem, mekân değiştirmekten çok dönem değiştirmekle az buçuk sağlanabiliyor. Eskilere sığınıyorum. Antik dönemin romantik özlemine kapılmamaya özen göstererek, dürüst, kompleksiz, varacakları mantiki sonuçlardan korkmayan düşünürlere ulaşıyorum. Bizden yüzlerce yıl önce yaşamış böyle insanlarla “kaynaşmak”, yani bize varmış yazılarını okumak (başka çaremiz var mı ki?) tesellim oluyor. Anlaşmazsak da anlaşmazlık bugünkülerden öylesine farklı ki, çekilir oluyor.

Geçenlerde Platon’un Gorgias adlı diyaloglarını okuyordum. Ahlak üzerine bir tartışma. Sokrates ile Gorgias arasında. Başkaları da var, figüran rolünde. Antik dönemin dar çerçevesi içinde kalmışlar, çağdaş sosyolojiden ve toplumsal ruhbilimden habersiz insanların bir tartışması. Pek çok şeyi bilmedikleri hemen belli oluyor. Ama Olympus tanrıları inancından sonra yerleşmiş dinlerin metafiziğinden, varsayımlarından ve reflekslerinden de uzak kalmış bir tartışma. “Doğruları” bizimkilerden çok farklı.

Ama ilginç olan, hatta heyecan verici olan yan, tartışma disiplinleri oluyor, “mantık” oluyor. Tabii

söz konusu olan gerçek hayat değil, bir metindir. Platon'un kurgusudur bu tartışma, yoksa o eski dönemde de demagojinin var olduğunu biliyoruz. Hatta Gorgias'ın kendisi "resmen" bir demagogdur; bir tür avukatlığı öğreten biridir. Zaten tartışma da tam bu noktadadır. Sokrates Gorgias'ı sıkıştırmış, mesleğinin son analizde lafebeliği olduğunu kanıtlamaya çalışmaktadır.

Bir noktadan sonra kimin haklı olduğu ikincil olmaya başlıyor. Bu diyalogun seyri, disiplini, tutarlılığı ve iki insan arasında sağlanmış olan iletişimin yüksek düzeyi çok çekici oluyor. Bir konuşuyor, ötekisi dinliyor. Sanal da olsa böyle bir sahneyi izlemek bile – yani okumak bile – rahatlayıcı. Evet, ötekisi dinliyor! Alışıl gelmiş paralel monologlar dinlemiyoruz, birinin dediğine cevap veriyor ötekisi. Dediğin yanlıştır, eksiktir, çelişkilidir, başlangıç noktası keyfidir, diyor. Ve önce bunu göstermeye çalışıyor. Birinin sarf ettiği kelimeleri didik didik ediyorlar; o çerçeveden çıkmadan söylenmiş olanın analizi, deşifresi ve dekonstrüksiyonu yapılıyor – Platon'u çağdaş terimlerle açıklarsak.

Bir yerde Gorgias Sokrates'e karşı çıkıyor ve başkalarının da kendisi gibi (Gorgias gibi) düşündüğünü söylüyor. Sokrates de ise ona, "Şu an Atina halkının bütünü seninle aynı fikirde olabilir", diyor. "Kendi lehine şahit bulmak istersen Nikias'ın oğlu Nikeratus ve kardeşlerini, Skellios'un oğlu Aristokrates'i, Perikles ailesinin bütünü getirebilirsin" diyor. "Ama ben tek bir kişiyim senden farklı düşünen. Ve sen neden haksız olduğum konusunda inandırıcı bir görüş beyan etmiyorsun, ve onun yerine, bana karşı şahitler gösteriyorsun." Sen benim neden haksız olduğumu göstermen gerek, diyor; nasıl ki ben de – başkalarının ne dediğinden bağımsız – senin yanıldığını göstermekle yükümlüyüm (472).

Bir ara Sokrates şunu da söyler: "Korkarım bu konuyu sürdürürsem, amacımı yanlış anlayacaksın. Amacım bu laf yarışmasında seni yenmek değildir. Sen de benim gibi biriyisen seninle konuşmaya, sana sorular sormaya devam edebilirim. Yoksa susarım da. Benim gibi insanlar karşı tarafın yanlısını göstermekten çok kendi yanlışlarını görmek isterler. Çünkü yanlış görüşlere sahip olmak kadar kötü bir şey olamaz. Sen de benim gibi düşünüyorsan tartışmamıza devam edelim. Farklı düşünüyorsan bu tartışmaya şu an bir son verelim." Bu diyalogu biraz özetledim ama bu görüşler yaklaşık iki bin dört yüz yıl önce işte böylesine "olgundu".

Bu tartışmada pek görmediğimiz, tartışanların karşı tarafın kişiliğine saldırmadığıdır. Terbiyeden söz etmiyoruz. Tartışma yöntemi olarak böyle bir yaklaşıma gerek duyulmuyor. Yarışan görüşlerdir, insanlar ve hele kişilikleri değildir. Böyle bir tartışma gerçekten olabilir mi? Gerçekten Sokrates hasımlarıyla böyle mi tartıştı? O insanların düzeyi böylesine üstün müydü? Tabii ki durum hiç de böylesine ideal değildi. Zaten Sokrates de sonunda konuştu diye idam edildi! Ama bu Sokrates diyalogundan öğrendiğimiz böyle düşünen, böyle davranan ve

böyle tartışan insanların binlerce yıl önceleri de var olduklarıdır. Kaç kişiydi acaba? Herhalde çok küçük bir gruptu.

İşte bıkkınlık bastırınca çare olarak belki de sanal ve yapay olan dönemlere ve kahramanlarıma başvuruyorum. Bir müzeye veya bir operaya gider gibi. Bir şiir kitabına sığınır gibi. Biraz yalan da olsa, yaşanan “gerçekliğe” dayanabilmek için bu tür aralara (teneffüslere) gerek duyuluyor. Bu sığınakların başka bir fonksiyonu da var: bize bir örnektirler, bir standart, bir yol gösterici, bir ideal. Kavganın da bir çekilir düzeyinin olmasını hatırlatır bu örnekler. Tabii eğer “gerçeği” arıyorsak. Burada “gerçek” derken post-modern dönemimizin gerçeğinden söz ediyorum. Yani büyük oranda şüphe ve öznellik (sübjektivite) içeren bir gerçeklikten. Böyle geçici, konjonktürel bir gerçek için kıyasıya kavga etmemek için ek nedenler de var günümüzde. Onun için bıkkınlığı besleyen gerilimler daha da gereksiz görünüyorlar.

Bıkkınlık böylece daha da bir çöküyor.